

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

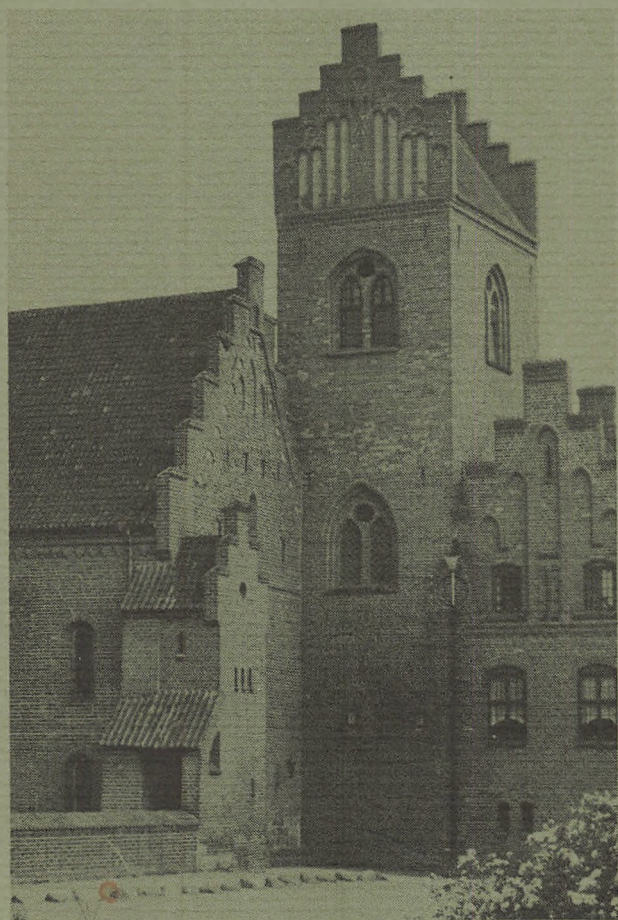
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HERLUFSHOLM KIRKE

*Peder Bodilsen overrækker St. Peder sin kirkebygning
(miniatur i Calendarium Nestvediensé).*

Fra klosterkirke til sognekirke

Herlufsholm var oprindeligt et Benediktinerkloster, stiftet den 29. november 1135 af den sydsjællandske stormand, Peder Bodilsøn, hans to brødre og hans moder, assisteret af biskop Eskild fra Roskilde. Til det nyoprettede kloster skænkede stifterne betydeligt jordegods, samt kirken i Næstved (Skt. Peders Kirke).

Tæt ved denne kirke blev det første midlertidige kloster opført, men i slutningen af det 12. århundrede rejstes klosteret på det sted, hvor nu Herlufsholm ligger. Ved gavebrev af 21. marts 1140 gav kong Erik Lam klosteret fuld skattefrihed, samt det fulde herredømme over Næstved, hvilket vil sige, at fra da af og lige til reformationen oppebar klosteret alle skatter og afgifter fra Næstved, undnævnte byens øvrighed, ledede dens retspleje, indkasserede alle idømte bøder m.v.. (Erik Lams gavebrev er det ældste af alle eksisterende danske dokumenter og opbevares stadig i stiftelsens arkiv).

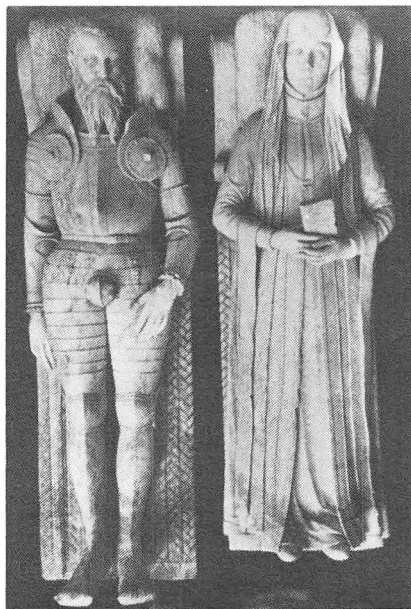
Hele middelalderen igennem modtog klosteret rige gaver af jordegods, og ved middelalderens slutning ejede klosteret ca. 400 gårde på Sjælland og Falster samt Skt. Peders og Skt. Mortens Kirker i Næstved og yderligere 5 landsbykirker i omegnen.

Klosterets navn var oprindeligt Næstved Kloster eller Næstved Skt. Peders Kloster. Først i året 1363 optræder navnet Skovkloster i skrivelser, og dette navn fortrængte snart det oprindelige.

Ved reformationen blev klosteret naturligtvis nedlagt, og godset kom ind under kronen, men indtil 1559 boede der munke i Skovkloster, de sidste blev dette år overført til Antvorskov.

Ved en mageskiftekontrakt af 1. juli 1560 overgik Skovkloster i rigsadmiral Herluf Trolle og hustru Birgitte Gøye's eje, og navnet blev ændret til Herlufsholm.

I brev af 8. juli 1560 befaler kongen, »at sognefolket i Ladby og Vredsløse sogne for fremtiden skal søge Her-

Herluf Trolle og Birgitte Gøye hvilende på gravmælet.

lufsholm kirke, Herluf Trolle må beholde de ornament, klokker og andet inventar, som findes i de gamle landsbykirker, godset får patronatsret til Herlufsholm kirke og tillige ret til kongens andel af tinden fra de nedlagte sogne«.

Her er spiren til det nuværende Herlufsholm sogn; allerede året efter blev Øverup og Holsted tillagt, og i 1569 blev Lille Næstved inddraget under Herlufsholm sogn.

Ved fundats af 23. maj 1565 skænkede det barnløse ægtepar godset til oprettelse af en skole for »adelige og andre ærlige mænds børn«.

Ifølge stifternes bestemmelse skulle de selv have overopsynet med skolen og godset så længe, de levede, og efter deres død skulle rigsrådet udnævne »en gudfrygtig og velbeskik-

ket adelsmand« til forstander for skolen.

Herluf Trolle døde allerede en måned efter, den 25. juni 1565, som følge af de sår, han havde fået i et søslag med svenskerne den 4. juni ved Femern. Han opnåede således ikke at se skolen i funktion. Birgitte Gøye overtog forstanderskabet efter hans død, og i sommeren 1566 åbnedes skolen. Allerede året efter trak hun sig tilbage fra skolens ledelse og døde på Sortebrødreklosteret i Næstved 1574.

Indtil enevældens indførelse i 1660 valgte rigsrådet forstanderen, derefter foretoges udnævnelsen af kongen; dog er det sådan i vore dage, at den til enhver tid siddende forstander har ret til at udpege sin efterfølger, som efter regeringens godkendelse udnævnes af regenten. Kirken ejes af Herlufsholm Stiftelse og er sognekirke for Herlufsholm sogns ca. 12.000 indbyggere.

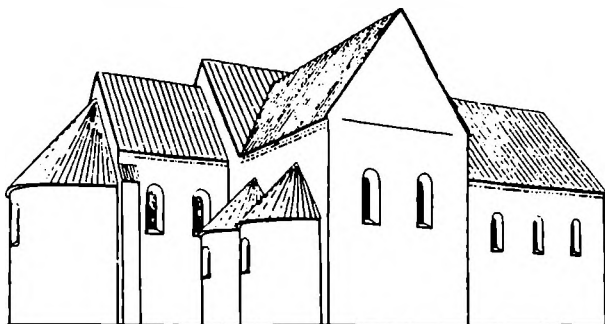
Benedikt af Nursia.

Kirkebygningen

Herlufsholm Kirke udgør nordfløjen af det firesidede skæve klosteranlæg, som i slutningen af det 12. århundrede rejste sig her ved Susåens bred et par km uden for byen. Efter en meget hårdhændet ombyg-

ning i 1868-70 står nu kun kirke og underste etage af østfløjen tilbage af det gamle kloster.

Oprindelig var kirken bygget i romansk stil med små højtstående vinduer og fladt bjælkeloft.

Rekonstruktion af Skovklosters Kirke ca. 1200, set fra Nordost.

Søndre korsarm, kor og langskib er bygget først. Nordre korsarm nogle år senere. Skib og korsarme havde samme grundplan som nu bortset fra, at der ved hver af korsarmenes østmure opførtes to apsider. Koret var mindre end nu og afsluttedes sandsynligvis også af en apsis. Med sine 10,75 m i bredden er Herlufsholm Kirke den bredeste énskibede kirke i landet.

Kirken er bygget af røde munkesten, dog er de nederste partier udført i groft tilhugne granitkvadre i indtil 9 skifters højde undtagen for nordre korsarms vedkommende. Dette har ført til gisninger om, at der tidligere skulle have ligget en kvaderstenskirke på stedet, men forklaringen er snarere den, at kirken oprindelig er påbegyndt som kampestenskirke, men da teknikken med teglsten i disse år

(1160-1170) er blevet kendt her, fortsatte man med tegl. At det var noget nyt fremgår af, at stenenes størrelse ikke lå helt fast, de fleste er 28 cm lange, men der findes adskillige på 30 cm i de gamle partier af søndre korsarms østside, og sten af denne længde findes iblandet i aftagende antal jo længere, man kommer mod vest.

Forbandtet er uregelmæssigt mункeskifte med tendens til overtallige løbere.

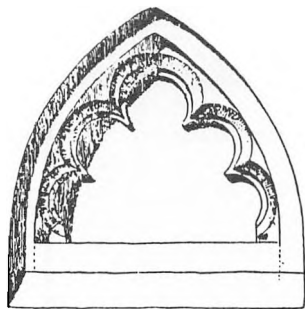
Ved udgravning til Herlufsholm sogns præstegård i Herlufsholm Allé i 1933 fandt man en teglovn, som har leveret tegl til bygning af kirken.

Kun godt et halvt århundrede beholdt kirken sin oprindelige skikkelse. Tredie påskedag 1261 brændte klosteret, og kirken har nok også lidt skade ved den lejlighed. Ved genopbygningen forvandlede den op-

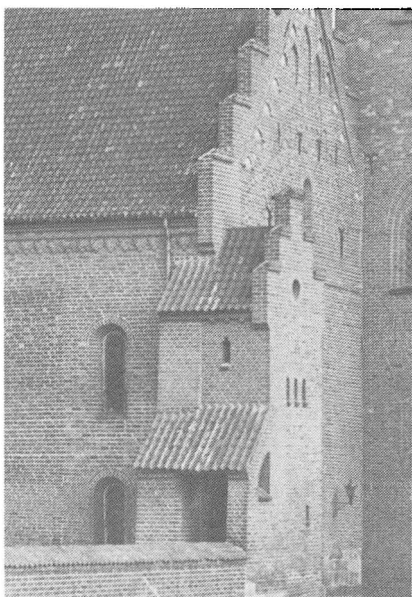
rindeligt ret lave romanske klosterkirke til en langt anseeligere gotisk præget kirkebygning. En notits i klosterets broderliste fortæller, at Niels Verresund »grundlagde denne helligdom på ny«. Niels Verresund havde i 1260 skænket betydelige gaver af jordegods på Falster med flere steder, og indtægterne af disse godser var store og kom meget belejligt for restaureringen.

Ved ombygningen blev koret udvidet til sit nuværende omfang med rektangulær grundflade og lige afslutning mod øst. Såvel det nye kor som hele den øvrige kirke blev forsynet med hvælvinger. Af hensyn til disse blev murene forhøjet med godt en meter. Dette kan tydeligt skelnes, da stenene i det nye murværk har en lysere rød farve end de oprindelige mure. Alle kirkens vinduer blev flyttet og ændret til gotisk stil, bortset fra det ene romanske vindue i skibets nordside (ved orglet).

Den eneste rest af korets vinduer fra den tid er det øverste parti af sydvæggens østlige vindue, hvis karm indvendig er prydet med rundbuer i kridtsten – et arabisk motiv, der gennem Spanien og Frankrig har bredt sig mod nord, men som i Danmark

Overdel af spidsbuet Vindue i Koret.

Trappehus.

ellers kun kendes fra et vindue i Hviddinge Kirke i Nordslesvig.

For at komme op over hvælvingerne byggede man et trappehus ved vestgavlens nordhjørne. Den oprindelige indgang var fra kirken, men ved restaureringen i 1863 byggedes en ny opgang til trappehuset fra nord. For at kunne bære trykket fra hvælvingerne forsynedes koret og skibets nordmur med støttepiller ligeledes i 1863.

Omkring år 1300 stod kirken færdig og synes ikke at have undergået gennemgribende forandringer i middelalderens sidste århundreder, men den udvidedes på forskellig måde.

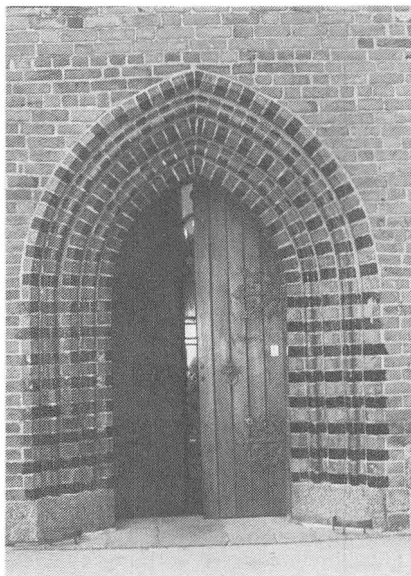
Ifølge klosterets gavebog oprettede herr Oluf Akselsen Thott og hustru Johanne Nielsdatter Brok i året 1430 et Sct. Bents kapel i Skovkloster kirke (det største), og Jacob Germundsen, abbed ca. 1440 omtales på sin

gravsten som stifter af et kapel til ære for den hellige Erasmus.

Et gotisk buestik på skibets sydmur viser, at muren har været gennembrudt i hele midterste hvælvingsfags bredde og i en højde af henved 6 meter for at skaffe forbindelse mellem skibet og et op ad sydmuren bygget kapel. Fundamenter og murstensgulv af denne tilbygning blev afdækket i 1913. Samtidig fandt man rester af fundamenter til et lidt længere mod vest liggende kapel, der åbenbart har stået i forbindelse med kirken gennem en fladbuet dør, der tydeligt skelnes i muren.

Det vides ikke, hvornår disse kapeller er nedrevet, men på Resens atlas fra ca. 1670, hvor kirke og klosterbygning ganske vist er meget små og unøjagtige, ser det ud, som om det ene kapel endnu eksisterede på den tid. Det skulle ifølge H. B. Melchior

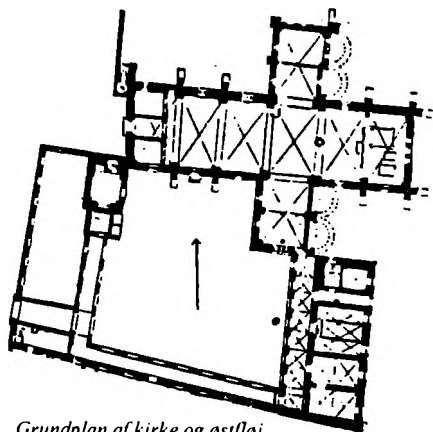
have været i brug som skolens køkken.

Omkring 1430 eller måske lidt tidligere opførtes kirkens tårn. Det blev dog ikke ført op til sin nuværende højde, idet kun de nederste 2-3 stokværk er lagt i munkeskifte. Den øverste del er muret i krydsskifte og er fra ca. 1560.

Den oprindelige rundbuet vestportal blev – rimeligvis i det 15. århundrede – afløst af en spidsbuet, der atter blev fornyet i 1863, muligvis som en kopi af den foregående.

Andre bygningsændringer i renaissanceetiden står i forbindelse med indretning af gravkapel og hvælvinger for de adelige ejere og skoleherrer.

I 1811-12 undergik kirkens indre en hovedreparation, men først ved en omfattende restaurering i 1861-63 ledet af arkitekt J. D. Hersholt, blev der rådet bod på kirkens forfald. Hvælvingernes tryk havde da presset

Grundplan af kirke og østfløj.

kormurene så meget fra hinanden, at hvælvene truede med nedstyrtning. Der blev indlagt jernankre under jordbuerne i skib og kor, hele koretets østgavl blev ommuret og nye vinduer isat.

Samtidig blev de ligsten, der fandtes i kirkens gulv fjernet og opstillet langs væggene i nordre og søndre korsarm. De fleste af disse sten var så slidte, at både ornamentet og indskrifterne var helt eller delvis udvisket. Arkitekttegneren Søren Abildgaard havde heldigvis i året 1756 aftegnet alle ligstenene, og disse tegninger findes nu på Nationalmuseet. Der er i alt 12 sten, hvoraf de 11 hidrører fra klosteretiden.

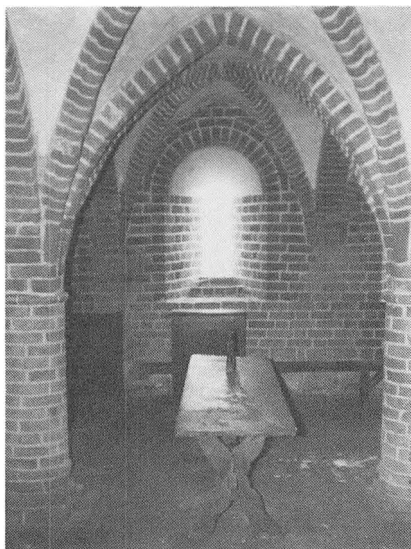
På samme tid blev det nuværende murstensgulv lagt.

Orgelpulpituret stammer ligeledes fra ombygningen i 1863.

Medens kirken i det store og hele har det samme udseende som i middelalderen, har en skånselsløs nedbrydning i årene 1868-70 tilintetgjort størstedelen af klosterbygningen, der indtil da havde holdt sig næsten uforandret fra munketiden. Bevaret er nu

kun østfløjens nederste stokværk. Længst mod nord findes et aflangt rum, som har været brugt som kirkens sakristi. Rummet er senere blevet delt, og hvælvingerne nedtaget i den vestlige ende for at give plads for en trappe. Det andet fag bruges i dag som præsteværelse. Det næste rum, som er meget smalt, er nutildags dækket af en fladbuget hvælvning, det var oprindeligt delt i to rum. Det vestlige indeholdt trappe til dormitoriet, medens det østlige har været et slags skatkammer. Nu er det gennemgang fra munkegangen til nyhave. Det tredje rum er det største og har været anvendt som klosterets kapitelsal. Det er næsten kvadratisk og dækkes af 6 krydshvælvinger, som bæres af 2 runde murede piller.

De to rum syd for kapitelsalen har oprindeligt udgjort eet lokale og har været brugt som varmerum for munkene.

Kapitelsal.

I mange år var der ingen direkte forbindelse mellem østfløjen og kirken. Men i året 1502 afhjalp abbed Oluf denne mangel ved at opføre den nuværende munkegang. 8 solide hvælvinger dækker gangen og en skævt siddende og skråt indhugget dør fører ind i kirkens søndre korsarm. En tavle på munkegangens ydermur fortæller:

»Anno domini MDII abbate olauo

presidente«, (i det Herrens år 1502 under abbed Olofs ledelse).

Kirkens indre

Våbenhus

Her hænger en håndsmedet lysekrone. Den stammer fra napoleonskrigenes tid og er smedet på en herregård på Djursland af spanske lejetropper som tak for gæstfrihed og venlighed. Kronen blev ophængt i 1959 og er en gave fra direktør S. T. Westenholtz.

I en glasmontre står en model af en dansk fregat fra det 18. århundrede. Den er udført og skænket til kirken i 1954 af former Karl Ambæk her fra sognet.

I dåbsværelset til højre for indgangen er ophængt et maleri af kunstneren Harald Slot Møller. Billedet forestiller Maria Bebudelse, og modellen til Maria er kgl. balletdanserinde Ulla Poulsen.

Billedet er malet i 1929 og hang oprindeligt i forstanderlejligheden. Ved dåbsværelsets indretning i 1978 blev maleriet overflyttet dertil.

Klokker

Kirken har 4 klokker. 2 store og to små.

Den største klokke – tværmål 100 cm – hedder Gertrud og er støbt af Niels Jensen og bekostet af abbed Jacob Germunsen i 1440.

Den næststørste – tværmål 90 cm – er den ældste. Ifølge inskriptionen hedder den Catarina og er støbt af en mand ved navn Morten. Den er repareret på foranstaltning af abbed Nicolaus d. 3. Antagelig er denne klokke lige så gammel som klosteret.

Sc. Peder. Relief fra Klokken »Gertrud«.

Den 3. klokke har et tværmål på 58,5 cm. Der er ingen indskrift, men den er tidlig gotisk og stammer sandsynligvis fra omkring 1250.

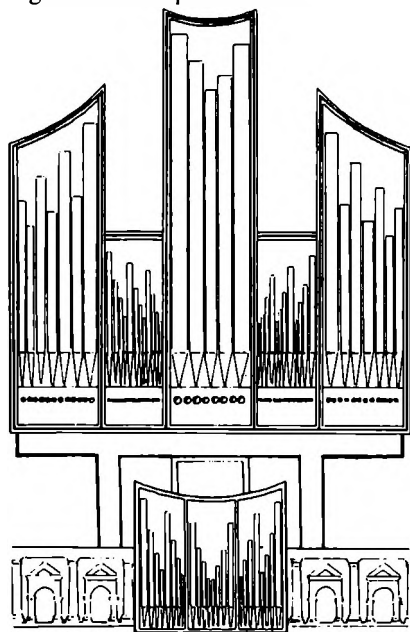
Den mindste klokke – tværmål 53 cm – var munkenes vigilielklokke, der kaldte til de natlige gudstjenester. Under ringning over kong Christian d. 8. ved dennes død i 1848 faldt den ned og gik itu. Den blev omstøbt og forsynet med de gamle indskrifter.

Kirken har nu automatisk ringeanlæg og kun de to store klokker er i brug.

Orgel

Først i slutningen af det 15. århundrede fik Benediktinermunkene lov til at bruge orgel i deres kirker.

En Laurentius Johannis (død 1494) nævnes som klosterets orgelbygger, og man kan tænke sig, at et af hans orgler har stået på lektoriet.

Orgelfacade

I 1703 skænkede Jürgen Brahe til Gavnø et nyt orgel til kirken. I forbindelse med restaureringen i 1863 blev der opsat et nyt orgel på det nyopførte orgelpulpitur i skibets vestende. Dette orgel blev bygget af orgelbygger J. A. Demant i Odense.

I 1930 fik kirken igen nyt orgel. Det var oprindeligt bygget til Gustav Adolfs kirke i Helsingborg i 1915. Det var på 33 stemmer og var bygget af firmaet Th. Frobenius og Sønner.

I 1983 blev dette orgel erstattet af et nyt Frobenius-instrument – tegnet af arkitekt M.A.A. Preben Thorsen og med organist Charley Olsen som orgelsagkyndig.

Instrumentet har 31 stemmer fordelt på 3 manualer og pedal, mekanisk traktur og elektrisk registratur. Orglet har – som et af de første i landet – et elektronisk registreringsanlæg, som giver 256 indstillingsmuligheder. Dispositionen er følgende:

HOVEDVÆRK

Principal 8'
Spidsfløjte 8'
Oktav 4'
Oktav 2'
Mixtur V-VI
Cornet III
Trompet 8'

Celeste 8'
Fløjte 8'
Principal 4'
Traversfløjte 4'
Quint $2\frac{2}{3}$ '
Fløjte 2'
Terts $1\frac{1}{3}$ '
Mixtur IV
Obo 8'
Trompet 8'

RYGPOSITIV

Gedakt 8'
Principal 4'
Rørfløjte 4'
Gemshorn 2'
Nasat $1\frac{1}{3}$ '
Scharff III-IV
Krumhorn 8'

PEDAL

Principal 16'
Subbas 16'
Oktav 8'
Spidsfløjte 8' +
Oktav 4' +
Mixtur III
Basun 16'

SVELLEVÆRK

Gedakt 16'
Gamba 8'

+ transmission
fra HV.

Herlufsholm. Kalkmalerier. Korsets Østhvælv, Vestkappen. Akvarel 1863 af R. Bertelsen.

Kalkmalerier

I korets østligste hvælving blev der under restaureringen i 1863 fundet spor af en åbenbart fornem dekoration med store monumentale figurer fra sidste halvdel af 1200-tallet, sikkert omtrent samtidig med korets ombygning. Billederne fandtes for medtagne til at bevare og kendes nu kun fra nogle akvareller, som tegnelærer R. Berthelsen ved Herlufsholm Skole udførte. Billederne syntes at have stået på hvid bund. Glo-

rier og dragtborter har været udført i forgyldt stuk på senromansk vis.

Ved specielle lysforhold kan man endnu skimte disse stukarbejder. Der blev fundet spor af kalkmalerier andre steder i kirken, men den eneste rest af middelalderlige kalkmalerier er en heraldisk, rødbrun ørn på søndre korsarms vestvæg, formentlig hørende til et våbenskjold.

De nuværende dekorationer i hvælvene stammer fra 1885 efter udkast af arkitekt V. Ahlmann og udført af maler H. Svendsen.

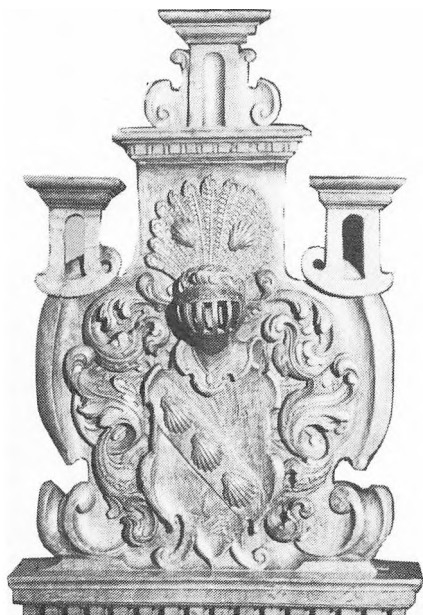
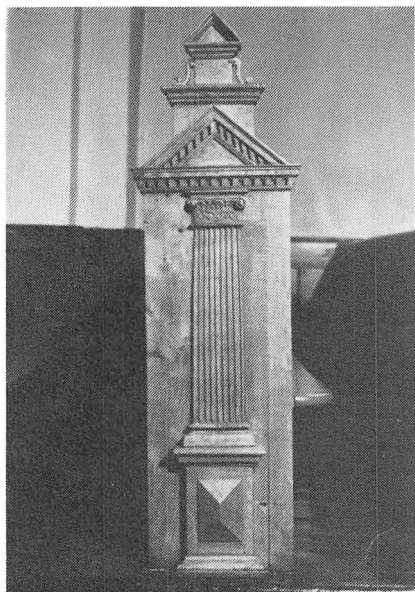
Skibet

Stolestaderne:

Ved overgang fra munkekirke til sognekirke er der vel ret snart opsat nogle stolestader; hvordan disse så ud, vides ikke.

De nuværende stolestader er udført af »snedker Mons« i Næstved i 1627, »på skolens kost og af skolens tømmer med dukker, døre, panel og bund og rækker«.

Gavlene er pålagt joniske, riflede pi-

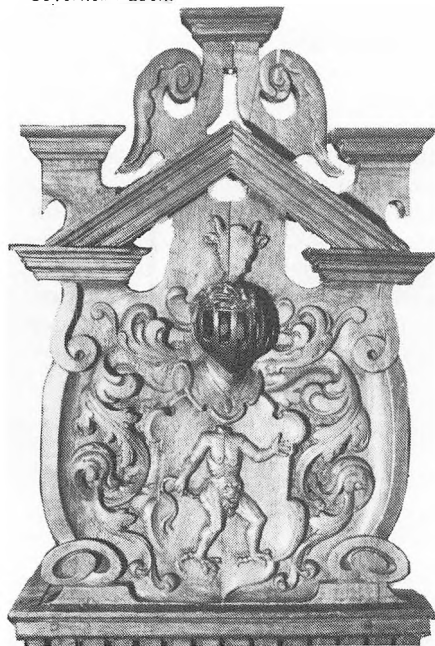
Governes Våben.

lastre og har en 3-sidet afslutning, hvorover er anbragt et trekantet topstykke med sidevolutter. De to herskabsstole i øst har fire topstykker formet som kartoucher i begyndende bruskarok omkring reliefskærne våben.

Mod syd: Herluf Trolles våben, en hovedløs trolde, og hans mødrene familie – Skavernes våben, et marekors eller pentagram, dvs. femtakket stjerne.

Mod nord: Birgitte Gøye's våben, 3 ibsskaller (dvs. 3 muslingskaller opkaldt efter skt. Ib – ap. Jacob d. æ. – som sindbilledé på denne apostels lange sørejser) og hendes mødrene familie, Bydelsbach'ernes våben, 2 liljer.

Der var oprindelig 44 stader, nu 34. De var forsynet med døre, men disse blev fjernet ved restaureringen i 1863 og brugt som rækværk på pulpituret samt forside på herskabsstolene.

Trollenes Våben.

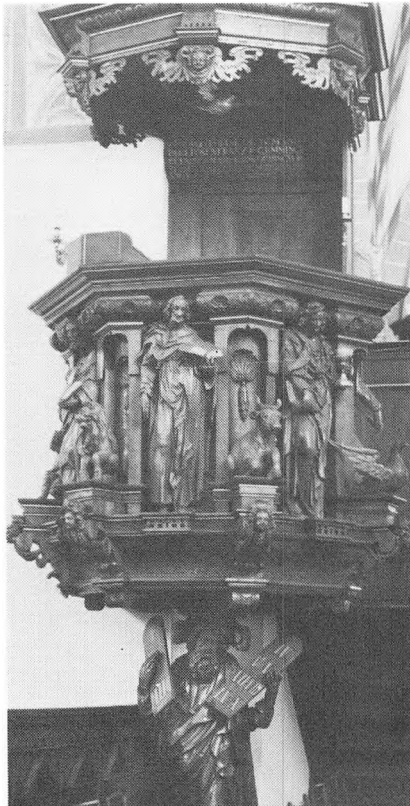
Prædikestol:

Indtil 1623 har præsten sandsynligvis prædikeret fra et sengotisk lektorium – en kunstfærdigt udskåret trætribune, der har stået tværs over triumfbuen og adskilte kor og skib. Ved en istandsættelse i 1811 blev lektoriet desværre taget ned, men mange af delene har fundet anvendelse i kirken bl.a. ved alteropbygningen i 1863.

I 1623 skænkede Palle Rosenkrantz til Gimminge (forstander på Herluf-

Moses med lovens tavler.

lufsholm 1620–30) og hustru Elisabeth Rosensparre en prædikestol til Herlufsholm kirke.

Den er et renaissancearbejde udført af Ejler Billedsnider fra Schrødernes berømte værksted i Næstved. I de 5 små nicheformede felter står de 4 evangelister med bøger (Johannes har også en kalk) og den 5. figur forestiller Paulus. Foran på konsoller med kvinnehoveder står store evangelisttegn.

Stolen bæres af Moses med lovens tavler. (Den nye pagt hviler på den gamle). På lydhimlen ses engle og givernes anevåben og øverst oppe Kristus på korset. Både snedkerarbejde og skulpturer har høj kunstnerisk værdi. De stofrige kjortler har de for Ejler Abelsøn så typiske foldekast; figurernes magre, bekymrede ansigter er furede og hærgede, og på hænderne træder årenerne gammelmandsagtig frem. Kun Johannes er fremstillet som en ung mand. Opgangen stammer sandsynligvis fra 1885, da stolen blev flyttet fra hjørnet mellem skib og søndre korsarm til sin nuværende plads; vel nok af akustiske grunde.

Døbefont

Selve kummen er udført i gotlandsk klæbersten og stammer fra ca. 1250. Den er båret af en firesidet pille flankeret af fire søjler, hvis fodstykker er prydet med hjørneblade. Det er sandsynligvis et middelalderligt norsk arbejde.

Der er midterafløbshul, som nu er fyldt op. På kummeranden er indridset A I 1561 (dvs. anno incarnationis (Kristi menneskevordelsesår) 1561). Fonten er skænket til kirken af Herluf Trolle i 1561.

Dåbsfadet

Dåbsfadet er udført af drevet messing – tværmål 72 cm. Det er sandsynligvis et sydtysk arbejde fra omkring 1650. Motivet er Kristi dåb omgivet af bladværk. På randen findes lignende bladværk, hvori der findes springende hjorte og et skjold med følgende indgravning:

„See her, o Christen from,
huor Jesus lod sig døbe
Af Døberen Sant Hans,
paa det hand vilde røbe

Den Synde-Smitte, som vi alle paa os bær
Aff Moders Liff,
oc huor fornøden Daaben er.
Guds Søn lar døbe sig,
den Hellig Aand nedfarer
I Duens Schichelse,
Gud Fader self forklarer
Aff Himlen ved en Røst
sin Søn den elskelig,
Som ham for alle er en welbehagelig.“

Langs randens inderkant er graveret med versaler og kursiv: »Gud til Ære, Kirchen til Prydelse er dette Bechen forærred til Hærløfsholms Kirche Anno 1692 den 1. Januarig af Hans Pape Raad- och Handelsmand i Næstved och hans Hustru Susanna Johans Datter, som er salig Mag. Johan Damiani Dater, fordum Sogne Præst til Herløfsholms Meninghed och Prowist i Øster Flachebierne Hærred.«

Mindetavler:

På første pille fra vest i nordsiden opsatte sognepræst Poul Jensen Col-

Mindetavle for Hans Poulsen Resen

ding i 1639 en mindetavle over Sjællands biskop Hans Poulsen Resen (1561–1638), der var en af den lutherske ortodoksi's betydeligste skikkelser i Danmark. Han blev biskop i 1615. Hans søn var rektor på Herlufsholm 1621–1624. Resen omfattede Herlufsholm med stor interesse og var sammen med en af de teologiske professorer tilsynsførende med skolen. I 1624 oprettede han et legat på 1000 rigsdaler til en friplads på skolen.

Tavlen er af rød, ølandsk sandsten med en latinsk lovprisning af Resen omsluttet af en profillisteramme af træ.

På 2. pille ligeledes i nordsiden sidder en mindeplade af sort kulkalk i sandstensramme. Den er opsat af ovennævnte biskop Hans Poulsen

Resen og indeholder en latinsk lovprisning med klassisk-mytologisk ordspil over Herluf Trolle:

Her Herluf Trolle
som til afløsning af munkenes Skovkloster stiftede Herlufsholms berømmelige frie skole og således gjorde sig ganske særligt fortjent af den adelige ungdom til evigt minde.

Af Skovkloster grundede han som en autolykos, men en konge, for lammene denne fold for drengene denne skole.

Kommende fordem af en slægt fra de nordlige kyster elsker denne ulv for hvem hans fortrinlige navn var sådant varsel lammene så højt og vil altid varme de små ved sit bryst. Ære være dig, Kristus.

Mindetavle for Herluf Trolle.

På den modsatte side af skibet blev en lignende tavle opsat til minde om Birgitte Gøye:

Til Fru Birgitte Gøye,
den højltberømte heltinde, mindeværdig ved sin så fromme samstemmen og sin sandt mandige fuldbyrdelse, begge lige højtfortjente. Du skal være os et berømmeligt lårn en enestående ædelsten. Birgitte af Gøye, religionens ven, som således overgik dine fædre og selve Jakob med de tomme skaller, for så vidt som din hånd er fuld, gennem disse store bedrifter. Således stråle du fra din borg som en mageløs perle, klarere lysende end den ensomme nordstjerne.

J. P. R.

Nordre korsarm

domineres ganske af Marcus Gøyes gravmæle. Det er udført af den belgiske billedhugger Thomas Quellinus (1661–1710). Materialet er hvidt og året marmor på en baggrund af sort kulkalk.

Marcus Gøye ses selv hvilende i halvt oprejst stilling i midten, hans højre hånd peger på Dannebrogordenens kæde og den venstre på hans forfædres våbenskjolde, der indrammer en indskriftstavle, med en versificeret gravskrift til hans ære, forfattet af salmedigteren Th. Kingo. 2 genier holder skjolde med hans våben og navnetræk, og den ene holder en laurbærkrans over hans hoved.

I sidefelterne står til venstre retfærdighedens gudinde og til højre visdommens gudinde, og over det hele svæver Fama, berømmelsens gudinde,

de, med trompeter for at udbasunere hans ry. Epitafiet er bekostet af hans enke Jytte Dorothea Thott og stod færdigt i år 1700.

Foran epitafiet står 3 kister:

I midten hviler Marcus Gøye – Herre til Brahesborg, ridder, kgl. majestæt til Danmark og Norges geheime råd. Overhofmester over det kgl. ridderlige akademi i København. Skoleherre til Herlufsholm (1685–1698) – død den 28. april 1698 – 63 år gammel.

Sarkofagen er helt beklædt med kobber og rigt prydet med messingbeslag. For enden af sarkofagen er opstillet en oval plade med Gøyes våben, hvorpå der står: »Dette er hans excellence Her Marcus Gøyes våben og som hand er den sidste af den stamme på suersiden (sværdsiden) nedlægges det med hannim i graffien med ære 1698«.

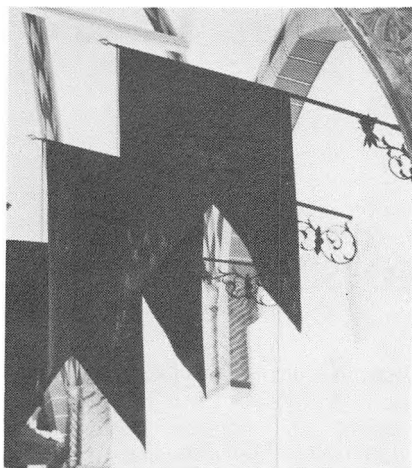
Til højre ses en barnekiste af sort kul-kalk, heri hviler en datter – jomfru Sophia Gøye, der døde år 1700, 5 år og 6 måneder gammel.

I sarkofagen til højre hviler hans hu-stru Jytte Dorothea Thott, født i Nes i Skåne den 17. januar 1668 og død på Brahesborg 14. november 1717.

I hvælvingen under epitafiet står to kister på løvefødder, begge klæde-betrukne og med talrige beslag af tin. I den ene hviler Manderup Due til Krastrup og Gundested, kgl. maje-stæts velbestaltet oberst over dron-ningens livregiment. Født den 5. ja-nuar 1668 på Krastrup. Gift med Marcus Gøyes datter Charlotta Ama-lia Gøye. Faldt under slaget ved Hel-singborg den 10. marts 1710.

I den anden hviler hans ægtemage Charlotta Amalia Gøye, gift 2. gang med baron Chr. Rantzau til Wold-bierg. Død 31. juli 1724.

Sørgefaner

På østvæggen er ophængt 3 sørgefa-ner over Manderup Due. De to ba-gerste uden indskrift og den forreste

med påmalet indskrift og våben. Der står:

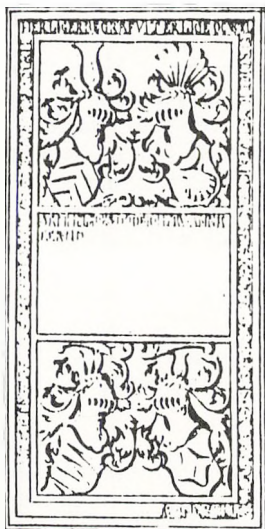
»Herunder hviler Manderup Due til Krastrup, Gundested og Kielgaard. Oberst over Dronningens livregi-ment til fods, født på fædrenejgården Krastrup den 5. januar 1668, død tap-per og mandig for sin konge og fæd-reland udi Helsingborg 10. marts 1710.«

På østvæggen er ophængt to relief-skårne våbenfyldninger – Trolle og Gøye – antagelig fra et nu forsvun-det renaissanceskab.

Ligsten

På vestvæggen er opstillet ligsten over følgende (fra prædikestolen):

1. Abbed Matthæus, død den 20. au-gust 1419. Ifølge indskriften var han abbed i 28 år og ledede klostere med stor dygtighed og reparere-dets forfaldne bygninger.
 2. Henrik Duklen, guldsmed (Hen-rik Goltsmit), døde 13. oktober 1422. Han nævnes i klosterets ka-lendarium og i dets dødebog, i hvil-ke dets afdøde velgørere står op-tegnet. Han angives at have stået i broderskabsforhold til klosteret.
 3. Jomfruene Sophia og Anna, døtre af Jens Grubbe til Bringstrup og Sandby. De har rimeligvis fået bo-lig på Skovkloster, som i generati-oner havde haft nøje tilknytning til slægten Grubbe. De er åbenbart blevet boende på klosteret, efter at det var blevet til herregården Her-lufsholm, da de begge er døde her. Sophia 3. pinsedag 1562 og jomfru Anna i 1575.
- På østvæggen er opstillet følgende ligsten (fra epitafiet).
4. Munken Johannes Jacobsen, der døde 10. april 1509. Hans navn fin-des ligeledes i kalendariet.

Sophia Grubbe, død 1562, og Anne Grubbe.

Johannes Jakobsson.

5. Christopher Hansen. Indskriften fortæller, at i det Herrens år 1559 døde den lærde og fremragende

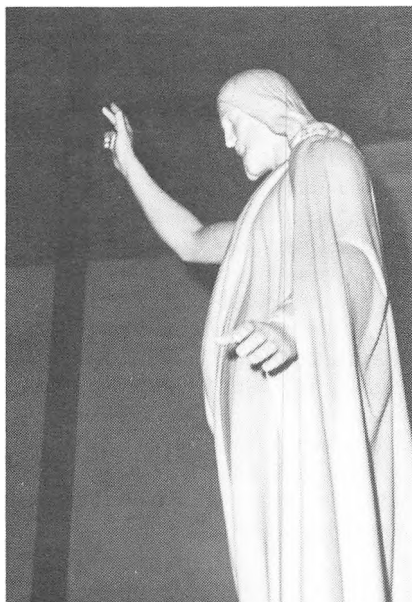
mand Christopher Hansen, dette klostres abbed. Chr. Hansen blev således Skovklosters sidste abbed.

Søndre korsarm

Kristusfigur:

Ved sydvæggen er opstillet en Kristusfigur. Den er udført af billedhuggeren J. A. Jerichau i 1851. Den skulle oprindeligt have haft plads på højalteret på samme måde som Thorvaldsens Kristus i Vor Frue Kirke i Kø-

benhavn. Uvist af hvilken grund blev dette forhindret af et provstesyn og istedet blev figuren opstillet ved døbefonten, der dengang stod midt i buen mellem skib og nordre korsarm. Da døbefonten blev flyttet til sin nuværende plads, fik statuen sin plads i søndre korsarm.

Ligsten

fra Kristusfiguren.

1. Abbed Jacob Germundsen (død ca. 1440). Indskriften fortæller, at denne abbed byggede en kornlade af kampesten, byggede Sct. Erasmus kapel og bekostede den største af kirkens klokker.
2. Magister Jørgen Michelsen (Gregorius Michaëlis) var rektor på Herlufsholm i tiden 1654 til 1658 og sognepræst ved kirken fra 1658 til sin død i 1668.

Korstræ

På østvæggen er ophængt et stort træ Kors, dannet af 2 egebrædder 21 cm brede og 2 cm tykke. Det er ca. 440 cm højt og 210 cm bredt. Indtil 1863 havde det sin plads på gravkorets østvæg og har sandsynligvis tilhørt kirkens Hellig Kors Alter i den katolske tid. Traditionen siger, at dette korstræ skulle have de nøjagtige mål på Kristi kors.

Mindetavle for Herlovanere

Ligeledes på østvæggen er opsat en mindetavle for 7 Herlovanere, der mistede livet under den anden verdenskrig. Opsat 1947.

Fanen er en skolefane fra 1843.

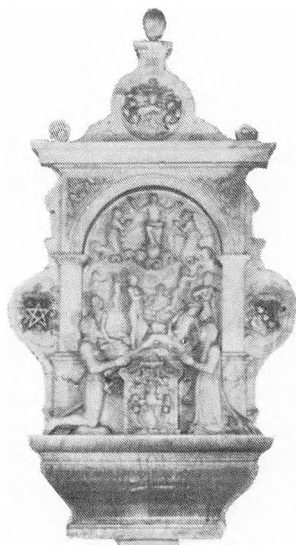
Mindesten for Else og Magdalene Griis.

3. Hans Tidekesøn og hans datter Ingeborg, der begge døde den 22. juli 1500. Hans Tidekesøn, fordum borger i København og senere »provisor« for Gavnø, nævnes i kalendariet som klosterets velgører, idet han i 1482 skænkede en trykt dekretsamling og andre bøger til klosteret. Stenen lå indtil 1938 som bund i den nordre lysåbning i Marcus Gøyes gravkælder.
4. Jomfruerne Else og Magdalene Griis (døde ca. 1530). De tilhørte en adelsslægt, der i generationer havde haft tilknytning til Skovkloster. Else var datter af Joacim Griis til Holmegård og Anna Baard. Magdalene var datter af deres søn Peder Griis.
5. Klosterlærlingen Lambert Jacobsen. Ifølge indskriften død 1408, onsdagen i den stille uge. Midt på stenen er indhugget 5 små ligearmede indivielsekors, der fortæller, at den har været brugt som alterbordsplade.
6. Ridderen Oluf Bjørnson (død 1381), hans hustru Helle og hans søn Hennike (Krønikinus). Oluf Bjørnson ejede bl.a. Steensgaard på Fyn. Han spillede en vigtig rolle under kongerne Valdemar Atterdag og Oluf. Er opført i kalendariet.
7. Johannes Alexandersen, sognepræst til Gunderslev kirke. Død den 19. august 1503. Er også opført blandt klosterets velgørere.

Koret

Alteret:

Indtil 1811 var kirkens altertavle et 130 cm højt epitafielignende alabastarbejde opsat af Birgitte Gøye i 1568. Over et postament, på hvilket årstallet 1568 samt stifternes valgsprog og navne står, knæler Herluf Trolle og Birgitte Gøye ved en dobbeltsidet bedepult. Bag denne er der et dommedagsrelief. Dette alter, der er udført af Cornelis Floris, indgik i udsmykningen af Trollernes gravkor. Det var derfor et alvorligt brud på helheden, at man i 1811 fjernede tavlen fra dens oprindelige plads, »fordi man fandt det ei passende at have ubibelske personer på alteret, og endnu mindre, at menigheden skulle knæle for skolens stiftere«.

En af skolens daværende lærere, dr. phil. H. B. Melchior gør dog spagfærdigt opmærksom på, at man da ikke skulle knæle for stifterne, men knæle sammen med dem for at tilbede Kristus, der kommer i himlens skyer.

Tavlen blev så anbragt på østvæggen i søndre korsarm. Men i 1957 blev den anbragt på sin nuværende plads på gravkorets sydvæg over en middelalderlig kalksandstensplade, der sandsynligvis har været anvendt ved et af kirkens altre.

Altartavlen fra 1811 bliver karakteriseret af Melchior på følgende måde: »En simpel trætavle af passende størrelse med moderne indfatning, hvorpå et omstrålet JAHVE og de ord: Dette gjøres til min ihukommelse.« Herunder er anbragt et Christusbillede på korset (elfenbenskrucifixet).

Det nuværende alter stammer fra restaureringen i 1861–63 tegnet af arkitekt J. D. Herholdt, og udført af snedkermester F. Oxelberg fra København. Det er opstillet under korets mellemgjordsbue og danner adskillelse mellem korets 2 hvælvinger med adgang gennem to døre i syd og i nord til Trollernes gravkor. Disse døre blev fjernet i forbindelse med en restaurering af alterpartiet i 1956.

Ved opbygningen er brugt mange dele fra Skovklosters tid.

Altartavlen er et sengotisk ANTEMENSALE – en malet trætavle, der i middelalderen prydede alterbordets forside.

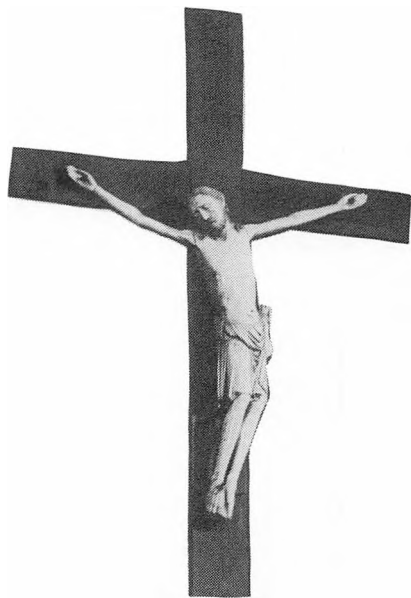
Billedet forestiller Kristi nedtagelse fra korset. Antemensalet har været til at vende, og på bagsiden er der et meget medtaget maleri af korsfæstelsen. Billedet blev restaureret i 1978. Det menes udført af samme

maler, der har udført Omø altertavlen. (Nu på Nationalmuseet).

Over antemensalet i et nyt spidsbuet felt, kronet af en ny gotisk gavl på et nyt kors, er kirkens ypperste prydnis anbragt.

Elfenbenskrucifixet

er 72 cm højt og er det største kendte elfenbensarbejde, udskåret af én elefanttand, hvis krumning er udnyttet til at gengive kroppens lette svajning. Arbejdet er næppe hjemligt, men antagelig udført i Nordfrankrig omkring 1220 og hjembragt af en abbed på rejse.

Figures arme er dog af hvalrostand og måske tilsat heroppe ved en middelalderlig restaurering. I den katolske tid var krucifixet anbragt over lektoriet i triumfbuen. Ved en istandsættelse i 1863 (C. G. Ville) blev lændeklædet ægte forgyldt og man tilsat

te også en tornekrans, som dog atter er fjernet.

Intet andet middelalderligt billede er så sjælfuld og inderligt i følelsen. Tidligere blev Kristus fremstillet som en konge med kraftige lemmer – en majestæt, stående foran triumfens kors, svarende til kirkens og pavens magt.

Senere med cistercienserne og især Frans af Assisi kom en religiøs fornyelse, som i kunsten viser sig i bestræbelsen for at gøre billedet af den jordiske, lidende frelser levende. Elfenbenskrucifixet er gotisk og påvirket af den retning, men ikke skildret som senere stærkt lidende. Det, man ser, er den afsjælede frelser, spinkel og kraftsløs. Lidelsen ses gennem den halvåbne mund, de lukkede øjne, de sammentrukne bryn.

Jacob den ældre.

Jacob den yngre.

Altartavlens midterfelt flankeres af to gavle (spir) fra korstolene. Forneden i lavt relief fremstilles de to apostle Peter og Paulus og derover i kraftigt relief Maria med barnet og Maria Magdalene. Gavlene krones af gennembrudte spir.

På begge sider af midterfeltet er der i nyt rammeværk anbragt relieffigurer af apostlene – reliefferne stammer fra lektoriet.

mod nord:

Peter	Andreas	Matthias
Thomas	Matthæus	Jacob d.æ.

mod syd:

Johannes	Filip	Bartholomæus
Judas Taddæus	Simon	Jacob d.y.

De ydre topspir er nye.

På alteret står to svære malmstager, som er skænket kirken i 1567 af Birgitte Gøye. På den ene fodskål er graveret med versalier: »Her Herlof Trolle« og hans våben og HT 1567. På den anden »Frw. Birgitte Gøye«, hendes våben og »B.G.«.

Biblen på alteret er fra Chr. den 4.'s tid - 1633. Den er skænket kirken i 1815 af Jochum Jørgensen Lieungh (1782-1853), adjunkt på Herlufsholm 1806-15.

Alterklædet stammer fra 1863, er af rødt fløjel med guld- og sølv-broderi. Altertæppet er fra 1956 og er tegnet af malerinden Agnete Varming og vævet af væversken Bodil Haltou-Nielsen. Motivet er timeglas, der danner en stjerne om et kors i midten, vævet i beige på blå bund. På trinnet foran alteret er vævet på blå bund det gamle Skovklosters abbed-segl flankeret af stifternes initialer.

Korstole

Langs nord- og sydvæggen i korets vestfag står 2 rækker sengotiske korstole fra omkring år 1500 med 8 sæder i hver. Skilleplankerne har reliefudskæringer. Rygpanelerne har gotiske høvlprofiler og i to felter på hver side gotisk foldeværk.

Foran korbuens vanger står 2 tresædede korstole, ligeledes fra omkring 1500. Under disse stole er misericordierne bevaret og skilleplankerne har fremspringende hjelmklædte hoveder.

De to vestvendte gavplanker har reliefskårne figurer, mod nord en abbed (S. Benedikt?) og mod syd S. Andreas.

På det nyere rygpanel over disse stole er anbragt de resterende 6 relieffer fra lektoriet. Mod nord: Klosterets ordenshelgen S. Benedikt af Nursia – evangelisten Lukas – kirkefaderen Ambrosius, ovenover disse et udskåret træbillede af pave Gregor I. Mod syd: En biskop – evangelisten Markus – kirkefaderen Ambrosius, ovenover disse kirkefaderen Augustin, der på brystet bærer sit kendetegn – et brændende hjerte – symbol på hans brændende kærlighed til Gud.

Elever fra skolen underholdt sig før i tiden under de lange prædikener med at skære navnetræk i korstolene. Det mest kendte er vel nok: Knud Lyhne Rahbek (student 1775).

Der har oprindeligt været 30 korstole, men de 6 forsvandt under restaureringen i 1811. De to rækker stole langs væggen har været flankeret af høje smalle tårne af træ. Disse tårne blev taget ned ved samme restaurering, her forsvandt det ene tårn – senere blev 2 anvendt på alteret, og det sidste er nu ophængt på søndre korsarms østvæg. Det har forneden et relief af en pave og foroven S. Antonius, dyrenes skytshelgen.

Epitafier

På sydvæggen hænger to epitafier over to af kirkens præster. Mod vest epitafium over Poul Jensen Colding, født den 27. marts 1581. Som led i sin uddannelse rejste han i Tyskland, Bøhmen og Italien. Var først rektor i Ålborg i 3 år, blev derefter præst i Vinding (nu Fyrendal) og provst i Øster Flakkebjerg herred. Efter 11 års præstegerning der, blev han kaldet til forstander og sognepræst ved Herlufsholm i 1622. Han døde 18. oktober 1640 – 8 dage efter døde hans hustru Johanne Pedersdatter fra Malmø. De blev begge begravet samme dag i kirkens kor. Men ca. 30 år efter lod deres søn, Rasmus Vinding, deres ben føre til Vor Frue Kirke i København, for at de kunne hvile sikrere.

Epitafie – Poul Munkgaard

Epitafiet må være opsat af Rasmus Vinding omkring 1670 og består af en oval plade af sort kalksten med fordybede forgyldte versalier i en sandstensramme.

Mod øst, epitafium over Povl Munkgaard, der er født i København 10. december 1645. Sognepræst i Næs, Øvre Romerrige i 1670. Magister i filosofi 1673 og samme år kaldet til sognepræst i Herlufsholm. Blev udnævnt til provst i Øster Flakkebjerg herred i 1677.

Gift med Elise Mai, der døde 1717. P. Munkgaard var forstander for Herlufsholm fra 1690 til 1694. Da han døde i februar 1717, blev han og hans hustru begravet i Coldings grav.

Epitafiet består af en oval træplade med malede bogstaver omgivet af en stukramme med bladværk og engle.

Præstetavler

På nordvæggen er ophængt 2 ottekantede præstetavler i enkelte profilrammer. Den ældste giver på latin præsterækken efter reformationen indtil 1751. Den er opsat af Povl Munkgaard.

Den anden er en senere efterligning. Præsterækken ser således ud:

1. Michael Jacobi	ca. 1565–1571
2. Hans Mikkelsen	1571–1580
3. Laurentius	
4. Johannes Clynius	
5. Jens Mikkelsen	1617–1619
6. Poul Jensen Colding	1622–1640
7. Johan Diderich Bartsker	1640–1651
8. Johan Damianus	1651–1658
9. Jørgen Michelsen	1658–1668
10. Olaf Luxdorph	1668–1673
11. Povl Munkgaard	1673–1717
12. Helmut Ottho Sebbelov	1717–1751
13. Christopher Gottschalk	1751–1754
14. Johan Ernst Gunnerus	1754–

15. Nicolai Nannestad	1755–1758
16. Christopher B. Studsgaard	1759–1769
17. Magnus Hammer	1770–1791
18. Søren Lemvig Fog	1791–1808
19. Morten Henrik Petersen	1808–1844
20. Poul Christian Tillich	1844–1875
21. V. Munch	1875–1906
22. N.C. Schambye	1906–1920
23. Knud Hee Andersen	1920–1947
24. Vagn Krarup-Hansen	1948–1982
25. Niels Toft	1982–

Nr. 5 på listen findes ikke på præstetavlen, men H. B. Melchior, der efter tingprotokollerne med vished ved, at han var præst i årene 1617–1619, har givet ham plads i rækken.

Gravkoret

Korets østfag kaldes gravkoret og dette domineres af store gravmæler over Herluf Trolle og Birgitte Gøye. Herluf Trolle døde den 25. juni 1565 i København og den 15. juli s.å. blev han begravet i Herlufsholm kirke. Han blev næppe straks gravsat i koret, men Birgitte Gøye må umiddelbart efter have truffet foranstaltninger til at indrette korets østfag til gravkapel. Der blev opført en gravkælder i nordsiden af koret med nedgang fra korets vestende. Denne nedgang er nu dækket af et trægulv, hvorover altertæppet ligger.

Stifterne hviler i 2 læderbetrukne kister med sølvbeslag, restaureret i 1885.

Udsmykningen af kapellet blev overdraget den nederlandske billedhugger og arkitekt Cornelis Floris i Antwerpen.

Arbejdet blev opsat i 1568.

Udsmykningen består af 3 stykker, den under alteret omtalte lille alabastertavle, dateret 1568 – det store fritstående gravmæle på korgulvet, for-

met som en sarkofag, men er rettere et kenotaf, da stifterne ikke hviler heri, og endelig vægtavlen på nordvæggen. Kenotafet er af forskellige stenarter. Fodstykke og dækplade er af sort belgisk marmor. Selve kenotafet er af rødflammet marmor, og figurerne er af alabast.

Herluf Trolle ligger rustningsklædt – uden hjælm, og ved hans fødder hvi-

ler en løve (symbolet på tapperhed). Birgitte Gøye er i enkedragt med en bønnebog i de sammenlagte hænder, ved hendes fødder ligger en hund (symbolet på trofasthed).

Monumentet flankeres af de fire evangelister med deres symboler.

På kenotafets sider findes følgende latinske indskrifter:
for Birgitte Gøye:

E. D. B. G.

(c: Epitaphium Dominæ Birgittæ Goyæ)

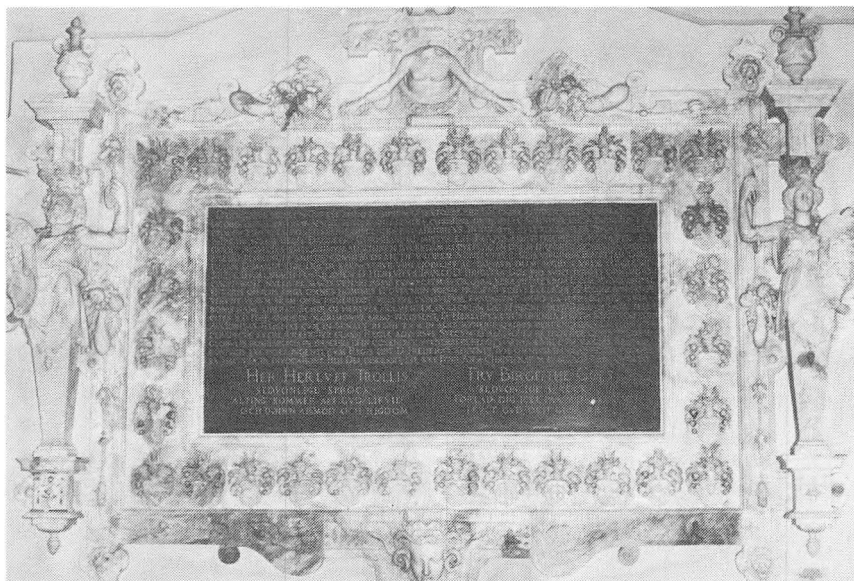
Den berømmelige helt, Mogens Gøyes datter,
Birgitte hviler, forenet med sin mand i denne jord.
Nedstammende fra navnkundige forfædre, stråled hun ædel,
men var ved sin egen fromhed ædlere,
som et dydens spejl skinned hun blandt ærlige fruer
lysende af fortrinlige gaver.

For Herluf Trolle:

E. D. H. T.

(c: Epitaphium Domini Herl. Trolle)

Under dette marmor hviler støvet af Herluf Trolle,
en helt og en mand af høj adel.
Han blev slået til gylden ridder, og fjenden gik han tappert
imod, sit lands ære, ry og smykke.
Menneskelig, kysk, from og retsindig mod alle var han,
hvis rene ånd nu bor blandt stjernerne.

Vægtavlen

Består af en rektangulær indskrifts-
plade af sort, belgisk marmor i ala-
bastramme. I rammen er anbragt
ægteparrets 32 anevåben og til sider-
ne flankeres den af hermer forestil-
lende krigsguddommene Mars og
Bellona. Både i deres skjolde og i
kartouchenedhænget er der Me-
dusahoveder, som symbol på H. T.s
bratte død. I topkartouchen holder
en halvfigur (nu uden hoved) frugt-
snore i hænderne, som symbol på
fred og overflod.

Den latinske indskrift giver en udfør-
lig skildring af H. T.s levned, født den
14. januar 1516. Hans fader var Ja-
cob Trolle af Lilleø og hans moder
Kirsten af Skavernes slægt.

Der fortælles videre, at han blev
fromt opdraget og derefter holdt til
boglige studier. Da han havde gjort
lykkelige fremskridt heri, blev han af
sin fader sendt til kong Chr. den 3.s
hof, hvor han skikkede sig tappert,
fromt og hæderfuldt. Da han var ble-
vet noget ældre, vendte han sin hu til
ægteskab, og i 1544 hjemførte han ef-

ter gode venners råd højvelbårne og kyske jomfru Birgitte Gøye, datter af højvelbårne Herr Mogens Gøye til Krenkerup, elefantridder og tidligere rigshovmester, og af Mette Bydelsbach.

Efter deres ægteskab tænkte de, at dette ikke kunne få bedre smykke end sand fromhed mod Gud, gensidig kærlighed og virkelige tjenester mod alle mennesker. Da de ikke alene ønskede godt for kirken og landets nuværende tilstand, men også ville sørge for den ganske efterslægt, stiftede de af deres arvede gods denne frie herlufholmske skole til Guds ære og rigets nytte.

Da de havde levet sammen i et lykkeligt ægteskab i 21 år, blev Herluf Trolle (hvis klogskab, retsindighed, sjælsstyrke, myndighed og heldige hånd, både i rigsrådet og i andre kongelige embeder han beklædte, nok lod sig se) sat i spidsen for den kongelige flåde mod svensken, og efter flere gange at have kæmpet med held, såredes han til sidst af kanonkugler i arm og hoften og vendte tilbage til København, hvor han forlod dette liv, under påkaldelse af Guds Søn, den 25. juni 1565.

Under denne indskrift er indhugget ægteparrets valgsprog:

HT.

ALTING KOMMER AFF GUD,
LIFVED OCH DØDEN,
ARMOD OG RIGDOM

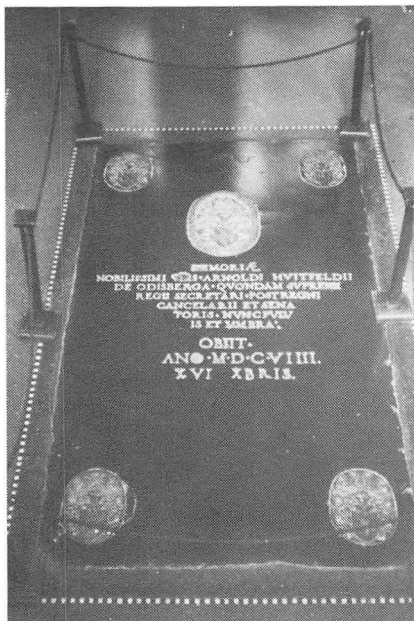
BG.

FORLAD DIG ICKE PAA
MENNESKEN,
MEN FRYGT GUD
OCH GIOR RÆT.

Birgitte Gøye døde den 12. september 1574 på Sortebrødre Kloster i Næstved og blev gravsat i gravkælderen ved siden af sin ægtemage.

Arild Huitfeldt

Midt i gravkoret ligger mindestenen over rigskansler og historieskriveren Arild Huitfeldt (1546–1609). A. H. var søstersøn til Herluf Trolle og fungerede som forstander for Herlufsholm 1583–1609.

Indskriften lyder:

til minde om højvelbårne mand
Arild Huitfeldt
til Oddersberg, fordum kgl.
oversekretær,
siden rigets kansler og rigsråd også,
nu støv og skygge.
Han døde år 1609
den 16. december.

Børge Trolle

Længst mod syd findes den store mindesten af gotlandsk kalksten, som Birgitte satte over sin søster Pernille Gøye og hendes husbond Børge Trolle – Herluf Trolles ældre broder. Børge Trolle var forstander på Herlufsholm fra 1567–1571. På stenen vises Børge Trolle i fuld rustning og ved siden af Pernille Gøye i fruedragt.

På bueslag, pilastre og postamenter findes ægteparrets anevåben. Indskriften står i en kartouche og ifølge denne døde Børge Trolle 28. juli 1571 og Pernille Gøye »løffverdagen for Santi Gregorii (5. marts) 1552,« og hun er begravet i Torbenfeldt kirke.

I en kartouche øverst på stenen er indhugget Herluf Trolles og Birgitte Gøyes valgsprog. Denne indskrift står på hovedet i forhold til stenens øvrige udsmykning.

Stenen er sandsynligvis udført på Laurids Stenhuggers værksted i København.

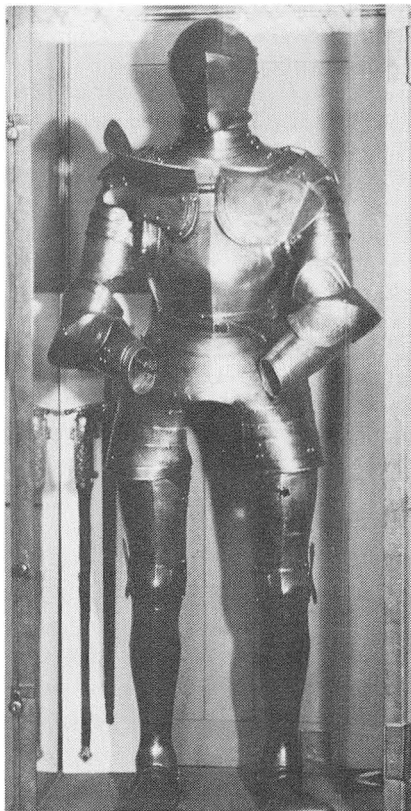
Pernille Gøye.

Pernille Gøye

Det er nok også Birgitte Gøye, der har fået anbragt den brystfigur af Pernille Gøye, der er anbragt på en ny konsol på gravkorets sydvæg.

Portrættet må antages at forestille Pernille Gøye. Til fremstilling af hovedet synes der at have været benyttet en dødsmaske. Der findes stadig rester af legemsfarver og forgyldning på hue og armbånd og endnu i 1822 var der »forrevne stumper af en fløielskåbe«.

Rustninger

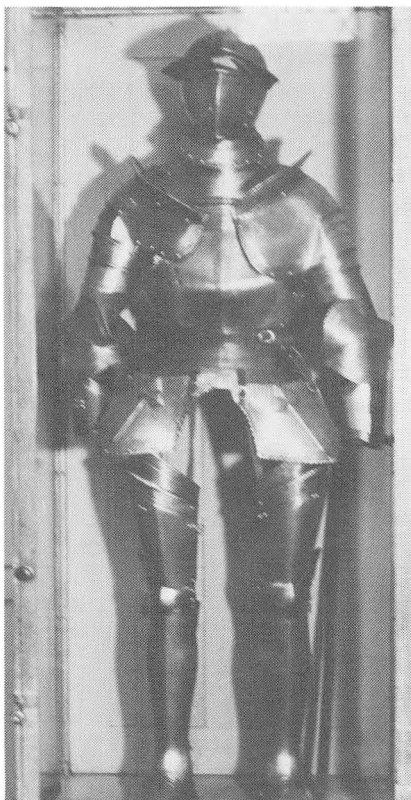

Herluf Trolles rustning.

I glasmontrer ved alterets bagside er opstillet 2 rustninger, der har tilhørt Herluf og Børge Trolle.

Herluf Trolles rustning er opstillet i montren mod nord, og efter traditionen skulle hullet i rustningens venstre lår stamme fra den musketkugle, der sårede ham dødeligt i slaget ved Femern. Ved en restaurering af kisterne i 1885 blev hans sværd optaget og står nu sammen med rustningen. Fæstet er ret langt – nu uden beklædning med sølvknap og beslag. Klingens er ret medtaget, og af skeden er der kun enkelte dele tilbage. Ved denne restaurering blev der udtaget en lok af H. T.s hår fra kisten, og denne kan nu ses i den lille ramme i bunden af montren. Her findes ligeledes ca. 600 ægte perler, der er den sidste rest af et alterklæde, som Birgitte syede og skænkede Herlufsholm kirke.

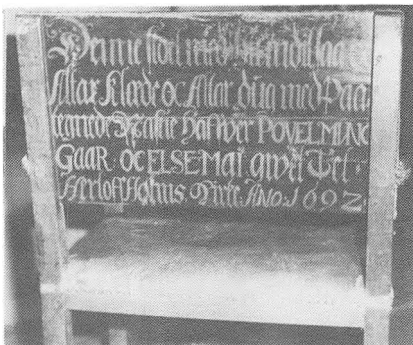
Børge Trolles rustning i den anden montre er et sydtysk arbejde med rige ciseleringer og med årstallet 1538. B.T.s sværd blev ligeledes taget op fra kisten. Det har kort fæste, der er beviklet med metaltråd, det har en lang og fliget parerstang, og på klingens findes et våbensmedemærke: en cirkel, hvorfra der udgår et kors.

Børge Trolles rustning.

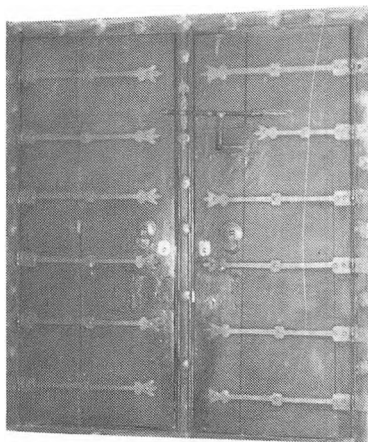
Barokstol

Bag alteret står en barokstol fra 1692. På ryggen står følgende indskrift: »Denne stol med hynde samt alterklæde og alterdug med påsyede navne har Povl Munkgaard (jfr. 13, præstetavler) (sognepræst 1673–1717) og Else Mai givet til Herlufsholm Kirke anno 1692«.

Indmurede skabe

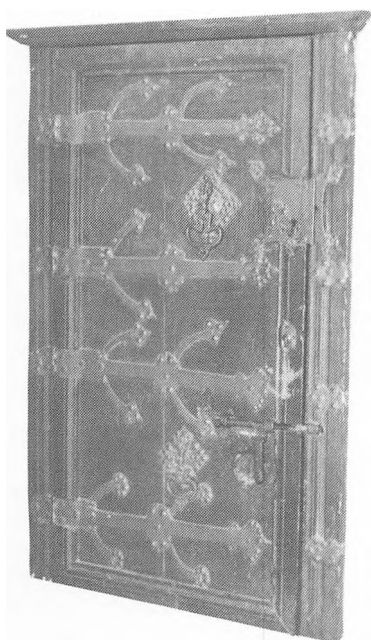
De to indmurede skabe i korets øst-væg er to sengotiske egetræsskabe. I 1808 siges, at skabene havde »små afdelinger«, som formodentlig har været brugt til at gemme dels relikvier, dels røgelseskar m.v. »I det ene af disse er der en del hovedskaller, formentlig foregivne helgenrelikvier, men derom haves ingen efterretning«. Intet af dette er bevaret.

Messehagler:

Der findes i kirken 3 messehagler:

1. En lille fløjlsdagel med kors i guldbroderi. Denne dagel stammer sandsynligvis fra restaureringen i 1863 og er fremstillet sammen med det nye alterklæde. Har været i brug til 1915.
2. Ved skolens 350 års jubilæum i 1915 skænkede beboerne i Herlufsholm Sogn kirken en ny messehagel.
Den blev tegnet og udført af kunstneren Elna Mygdal og dele af guldbroderiet er udført af frk. Julie Buhl.
Messehaglen er udført på rødt fløjl. Af symboler er valgt den 5-bladede rose – tegnet på Jesu 5 sår. Hovedmotivet er Agnus Dei (Gudslammet med fanen). Denne messehagel blev indviet pinsedag 1915.
3. For at skåne denne blev der i 1971 indkøbt en ny gylden messehagel fra Selskabet For Kirkelig Kunst.

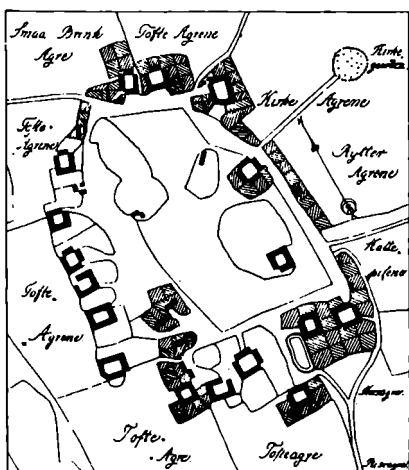
Kirkeruinerne i Herlufsholm sogn

Ladby kirkeruin

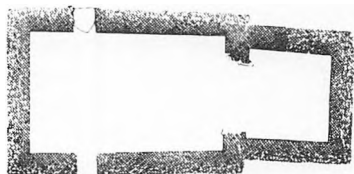
Kirkeruinen ligger på en bakketop omgivet af en lille kirkegård, tæt øst for Ladby by med vid udsigt til alle sider.

Ladby og Ladbytorp var blandt det gods, som Peder Bodilsen i 1135 skænkede til oprettelse af Skovkloster. I gavebrevet nævnes, at Roskildebispen gav et kapel i Ladby til evig arv og eje, på betingelse af, at der dagligt holdes messe for Guds Moder. Kirken nævnes første gang i et testamente af 4. marts 1292.

Den lille romanske kirke bestod kun af kor og skib, opført af aflattede kampestenskvadre. Nu kun bevaret i 3-4 skifters højde. Store dele af kvadrene har dog været styrtet ned, men er nu atter sat op. Både nordre og søndre indgang er bevaret. Norddøren endnu med kendelig smig.

Ladby 1792 (1805).

Ladby. Plan. 1:300. Maalt af K.V. Barfoed 1916 og C. A. Jensen 1917.

Som tærskler ligger store utilhugne granitsten. Da klosterkirken blev sognekirke, var det i Herluf Trolles interesse at få Ladbyboerne til denne, og han fik kongens tilladelse til at nedlægge den gamle kirke. Af inventaret er intet bevaret, men kirke og kirkegård har i århundreder været i brug som begravellessted.

I 1650 fjernede man 2500 tagsten, og kirkens mure blev delvis nedbrudt i 1701. De nedtagne sten blev anvendt til et kapel. 1737 søgte bønderne for-gæves at få kapellet repareret, men 25 år senere fjernedes »det endnu stående stykke mur«, og stenene blev brugt til reparationer på Herlufsholm.

Heldigvis tog man ikke det hele med, og grundplanen ses tydeligt i den overleverede ruin af kirken.

Kirkegården blev først nedlagt i 1861. Dog er der i dette århundrede foretaget en begravelse på den gamle kirkegård, idet den gårdejer, på hvis mark kirkegården lå, ønskede at blive begravet på fædrenes kirkegård; dette blev bevilliget, og i 1905 blev gårdejer Knud Petersen begravet som den sidste på Ladby kirkegård.

Vredsløse kirkeruin

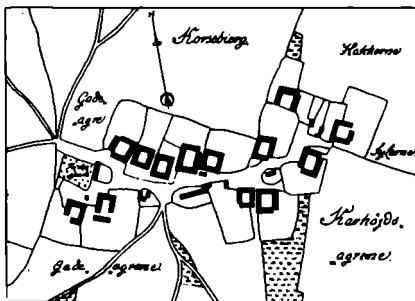
Vredsløse kirkeruin ligger øst for Susåen i sydvestkanten af Vredsløse by. Kirken nævnes første gang i Roskildebispens jordebog omkring 1370 og kom 1460 ved mageskifte under Skovkloster. Kirken, der har bestået af et romansk kor og skib, fik i gotisk tid et nyt kor i skibets bredde, samt et tårn mod vest og et våbenhus mod syd.

Den romanske kirkes mure, der er bevaret i en højde af ca. 60 cm, har bestået af rå kløvet kamp blandet med kalksten. I nordmuren ses endnu skibets østlige hjørnestein, tilhugget af kalksten. Begge dørsteder er bevaret med flade, men rå tærskelstenen.

Hvad der skete med kirken efter sognesammenlægningen ved vi ikke meget om. Omkring 1620–1630 anvendtes tårnet som kornoplæg. 1630 blev der betalt for at få to mænd begravet i kirken. I 1678 solgtes den revnede kirkeklokke, og i 1755 repareredes 76 favne kampestenmur omkring kirken mod, at bønderne forpligtede sig til fremtidigt at holde muren vedlige.

Døbefont fra Vredsløse.

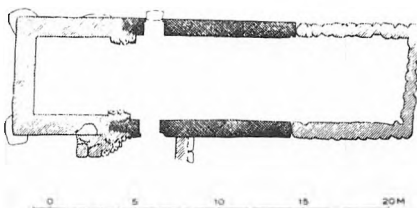

Vredsløse 1793 (1805).

Af kirkens inventar er kun bevaret en fontekumme af granit, nu opstillet i klostergården på Herlufsholm. Opad vestre tårnvæg er opstillet en trapezformet sten af granit med flg. indskrift: ISN HHV 1644 HD IO OD IO MSD HKDA SPSH SGO.

Kirken er omgivet af en forlængst nedlagt kirkegård, men endnu omkring 1850 fandt der begravelse sted her.

1696 opførtes der en »dansk skole« på kirkegården, bygget på foranledning af skoleherren Frederik Trolle.

Vredsløse. Plan. 1:300. Maalt af K.V. Barfoed 1916.

I HERLUFSHOLM KIRKE

1. Lysekrone	Side 7
2. Model af fregat	Side 7
3. Maleri – Maria Bebudelse	Side 7
4. Stolestader	Side 9
5. Prædikestol	Side 11
6. Døbefont	Side 12
7. Mindetavle – Hans Poulsen Reesen	Side 12
8. Mindetavle Herluf Trolle	Side 13
9. Mindetavle – Birgitte Gøye	Side 13
10. Gravmæle – Marcus Gøye	Side 14
11. Sørgefaner	Side 15
12. Ligsten	Side 15
13. Kristusfigur	Side 16
14. Sengotisk korstræ	Side 17
15. Mindetavle for Herlovianere	Side 17
16. Sengotisk spir fra korstole	Side 22
17. Ligsten	Side 17
18. Alabastalttavle	Side 18
19. Alter	Side 19
Elfenbenskrucifixet	Side 19
20. Korstole	Side 21
21. Epitafie – Poul Jensen Colding	Side 22
22. Epitafie – Povl Munkgaard	Side 23
23. Præstetavler	Side 23
24. Kenotaf over H. T. og B. G.	Side 24
25. Mindetavle	Side 25
26. Ligsten over Arild Huitfeldt	Side 26
27. Ligsten over Børge og Pernille Gøye	Side 27
28. Gipsbuste af Pernille Gøye	Side 27
29. Rustninger	Side 28
30. Barokstol	Side 28
31. Indmurede skabe	Side 29

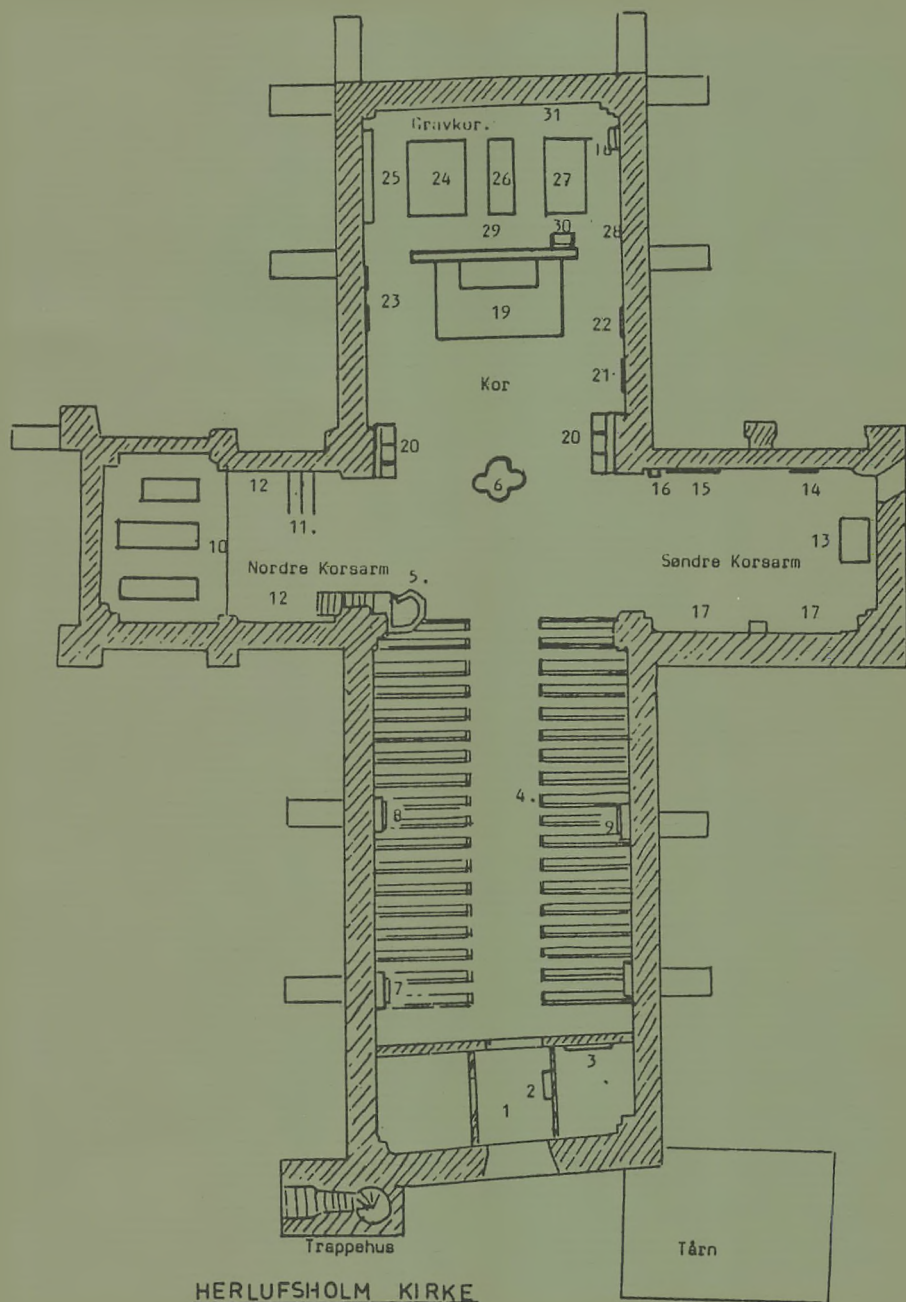
Litteratur:

Danmarks Kirker.

H. J. Helms: Næstved Sct. Peders Kloster

H. B. Melchior: Historiske efterretninger om Herlufsholm Stiftelse

Carl Nedergaard: Herlufsholm Kirke

Udgivet af Herlufsholm Menighedsråd
Tekst: H. Laursen
Foto: Aa. Hansen
Sats/tryk A/S Næstved Tidende